

Istvan Vasary, Kumanlar ve Tatarlar; Osmanlı Öncesi Balkanlar'da Doğulu Askerler (1185-1365), Çev: Ali Cevat Akkoyunlu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2008, 231 sayfa, ISBN: 978-975-08-1310-8.

Türk Tarihi Profesörü olan Macar Istvan Vasary aynı zamanda önemli bir diplomattır. 1991-1995 yılları arasında Ankara, 1999-2003 döneminde ise Tahran Büyükelçiliği yapmıştır. Vasary'nin 2005 yılında Cambridge University Press tarafından yayınlanan *Cumans and Tatars: Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans, 1185-1365* adlı eseri 9 bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmı olan I. Bölüm (s. 15-25)'de istifade edilen kaynakların kısa bir tanıtımı yapılmıştır. Ağırlıklı olarak Bizans kaynaklarını kullanan Vasary, Niketas Khoniates (1150-1223), Georgios Akropolites (1217-1282), Georgios Pakhymeres (1242-1310), Nikeforos Grigoras (1290/1291-1330) ve İoannes Kantakuzenos (1295/1296-1383)'un eserleri hakkında kısa bilgiler vererek okuyucuya kolaylık sağlamıştır. Yine giriş kısmında Kumanlar ve Tatarlar ile ilgili özet bilgiler sunmuştur.

II. Bölüm, *Kumanlar ve İkinci Bulgar İmparatorluğu* (s. 27-67)'dur. Bu bölümde Bizans İmparatorluğu'ndan kısaca bahsedildikten sonra, 1185 yılından önce Bulgarlar, Kumanlar ve Ulahların durumuna işaret edilmiş, İkinci Bulgar İmparatorluğu kaynaklarındaki etnik isimler ile XII ve XIII. yüzyıllarda Bulgaristan, Ulahya ve Kuman İli hakkında bilgiler sunulmuştur. Bu bölümde en dikkat çekici hususlardan biri de, Asen hanedanının Kuman soyundan geldiği hakikatinin delilleri ile birlikte gözler önüne serilmesidir. Yine Balkan siyasetinde Kumanların etkin rolüne ve özellikle Bizans-Bulgar çekişmelerinde Kumanların desteğini sağlayan tarafın galip geldiğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca Ulahlar hakkında da tafsilatlı bilgi verilmiştir.

Tatar İstilasından Önce Balkanlar'da Kumanlar 1241 (s. 69-80) başlığını taşıyan III. Bölümde Bulgar kralları Boril (1207-1218) ve İvan Asen (1218-1241) dönemlerinde Kumanların durumu anlatılmıştır. Ayrıca Bulgar ve Latin İmparatorluğu topraklarına yapılan Kuman göçlerinden bahsedilmiştir. Buradan Kumanların tıpkı Bizans İmparatorluğu ile olduğu gibi, Latinlerle de işbirliği yaptıkları anlaşılmaktadır.

IV. Bölüm, *Tatarların Balkanlar'da İlk Etki Dönemi, 1242-1282* (s. 81-96)'dir. Bu kısımda Tatarların Balkanlardaki fetih hareketleri anlatılmış ve özellikle Emir Nogay'ın faaliyetleri ayrıntılı biçimde gözler önüne serilmiştir. Yine Bizans İmparatorluğuna sığınan Selçuklu asilzâdesi II. İzzeddin Keykâvus'un durumu ve Tatarlar tarafından kurtarılışı da bu kısımda aktarılmıştır. "Nogay'ın Bizanslı Bir Prensesle Evliliği, Bulgar Taht Çekişmelerinde Tatarların Rolü ve Tatarlar Tesalya Sebastokratoru İoannes'i Cezalandırılmaya Çağırılıyor" bu bölümün alt başlıklarıdır.

Balkanlar'da Tatar Etkisinin En Güçlü Olduğu Dönem, 1280-1301 (s. 97-109) V. Bölümün başlığıdır. Burada Bulgar Kralı Goergi Terter (1280-1291) ile Emir Nogay arasındaki ilişkiler, Nogay ulusunun bağımsızlığı, Nogay'ın ölümünü müteakip çocukları Çeke, Teke ve Alekke'nin faaliyetleri, Bulgaristan'da Tatar tesiri ve Nogay soyundan gelenlerin kesin olarak tarih sahnesinden çekilişleri konu edinilmiştir.

VI. Bölüm, *Sırbistan Sahnesinde Kuman ve Tatarlar* (s. 111-124) başlığını taşımaktadır. Burada Gacko, Zica, Drim, ve Vidir gibi yerleşim birimlerinde Kumanlar ile Tatarların faaliyetleri aktarılmış ve Bizans İmparatorluğu tarafından askerî amaçla kullanılan Katalanların Anadolu'daki yağma ve çapul hareketlerinden bahsedilmiştir.

VII. Bölüm, *Tatar İstilasından Sonra Bizans Hizmetindeki Kumanlar, 1241-1333* (s. 125-132)'dir. Bu bölümde Bizans İmparatorluğu'nun giriştiği askerî teşebbüslerde Kumanların katkısına ve imparatorlukta taht mücadelelerinde oynadıkları roller temas edilmiştir.

Tatarların Bulgaristan ve Bizans'ta Sahneden Çekilmesi, 1320-1354 (s. 133-144) başlığını taşıyan VIII. Bölümde, Tatarların 1320-1321 yılı akınları ve Bizans İmparatorluğu ile Balkan topraklarındaki son günleri anlatılmıştır.

IX. Bölüm, *Kumanya'da İki Rumen Prenslığının Doğuşu, 1330-1364* (s. 145-174)'dur. Bu son bölümde Rumen tarihinde Kumanların rolünden bahsedilmiş, Moldovya'nın kuruluşu ve Tatarlarla ilişkilerine değinilmiştir.

Sonuç bölümünde (s. 175-176) ise, Kumanların Balkanların siyasî tarihi üzerindeki etkisinin önemine dikkat çekilmiş; onların Asen, Terter ve Şişman Bulgar hanedanlarının kurucuları olduğu vurgulanmıştır. Yine Kumanların ve Tatarların XII-XIV. yüzyıllar arasında Balkanların askerî tarihinde özel bir rol oynadıkları belirtilmiş ve bu hakikat o dönemde başka yerde görülmeyen hafif göçebe süvarilerin yeteneklerine bağlanmıştır.

Kitap, Osmanlı fetihlerinin Balkanlar'da tesadüf eseri olmadığını ve Osmanlı fetihlerinin anlaşılmasını kolaylaştırması bakımından da önemlidir. Yazarın ifadesi ile: "Balkanlar, Osmanlı Devleti bünyesinde 500 yıl barış içerisinde yaşadı. XIX ve XX. yüzyılların Balkan milliyetçilikleri, yıkıcı yerel ve evrensel savaşlar, kitlesel katliamlar ve etnik temizliklere ya da XIII-XIV. yüzyıllarda Balkanlara hâkim olan derebeylik kargaşasına kıyasla, küçük ulus devletlerin daha büyük etnik sorunlar yaratıp daha derin yaralar açabileceklerini kanıtladı. Bu kitap aynı zamanda Balkan ulus devletleri tarihçilerinin büyük bir hevesle anlattıkları Osmanlı öncesi Balkanların Ortaçağı üzerindeki altın dönemleri üzerindeki pembe bulutları da dağıtacaktır. Balkanlar için XIII ve XIV. yüzyıllar en az Osmanlı egemenliği ya da XX. yüzyılın sonu kadar acı ve yıkım doluydu. Artık Balkanların tarihî varlıklarının anahtarını ve anlamını bulmalı ve genel Avrupa gelişmesine mi, yoksa otoriter Bizans ve Osmanlı geleneklerine mi ait olmak istediklerine karar vermeleri gerekir. Bu aydınlatma süreci üçüncü bin yılın başlıca görevi olacaktır (s. 176)".

Kitabın sonunda ise üç adet ek, kısaltmalar, bibliyografya ve dizin bulunmaktadır (s. 177-231). I. Ek, Coğrafi Adlar; II. Ek, Hükümdarların Zaman Dizimsel Dökümü; III. Ek ise, Haritaları ihtiva eder.

Bu mühim eserin İngilizce çevirisinde herhangi bir sorun yoktur. Ancak özellikle yer ve şahıs adlarında pek çok hata yapılmıştır. Çeviri konusunda fevkalâde titiz davranmaya çalışan ve hakikaten fizikî bakımdan mükemmele yakın kitaplar neşreden Yapı Kredi Yayınlarının daha dikkatli olması gerekir. Bu durum bir bakıma editörlerin yetkinliği ile de yakından alakalıdır. Eğer yapılan çeviri konuya biraz aşına, terminolojiye kısmen vakıf bir alan uzmanına okutulsa idi tercüme edilen eser daha olgun bir kimlik kazanabilirdi. Zamanla böyle bir uygulamanın başlatılacağına inanıyoruz.

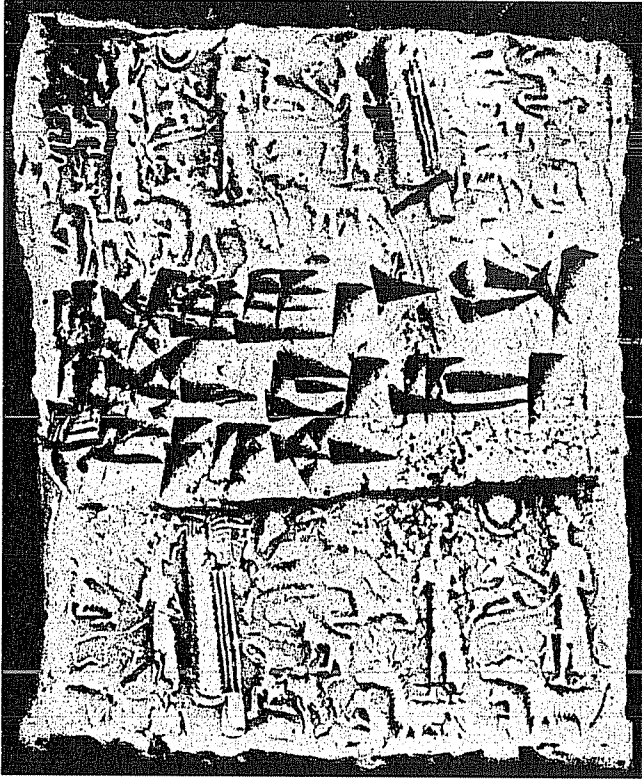
Kitapta, parantez içinde Türkçeleri belirtilmiş olmasına rağmen, Adrianopolis, Amaseia, Arkadiopolis, Athyras, Halys, İkonion, Kalliopolis, Kypsella, Maiandros, Marica, Nikaia, Rhaidestos vb. adlar yerine Edirne, Amasya, Lüleburgaz, Büyükçekmece, Kızılırmak, Konya, Gelibolu, İpsala, Menderes, Meriç, İznik ve Tekirdağ gibi Türkçe isimler tercih edilmeliydi. Bu yaklaşımın esere orijinallik katacağı düşünülmüş ise, açıkça belirtmek gerekir ki muvaffak olunamamıştır.

Yapılan terminolojik hatalardan tespit edebildiklerimizin bazıları şunlardır:

YANLIŞ	DOĞRU	SAYFA
* Kavim Göçleri	Kavimler Göçü	s. 11
* Rus Prenslikleri	Rus Knezlikleri	s. 18
* Polovci	Polovets	s. 19
* Solgun anlamına gelen Quman...	Sarışın anlamına gelen Quman	s. 19
* Huanghe	Huang-ho (Sarı Irmak)	s. 19
* Zemlja Poloveckaja	Zemlya Polovetskaya	s. 21
* Yayık Nehri	Yayık Nehri	s. 22
* Kiev Rus'u	Kiev Rusya'sı	s. 50
* Svjatoslav	Svyatoslav	s. 61
* Çernye Klobukiler	Kara Kalpaklar (Çernye Klobuki)	s. 61
* Hazreti Meryem	Azize Meryem	s. 63
* Volga Bulgaristan'ı	İtil Bulgarları	s. 75
* Tatar-Türki Dünyasında...	Türk-Tatar Dünyası'nda	s. 83
* Prens Nogay	Emir Nogay	s. 84
* Türki	Türk	s. 116
* 3000 Kuman süvarisi	2000 Kuman süvarisi	s. 126
* Kara başlıklar	Kara Kalpaklar	s. 151

Serkan ACAR*

* Arş. Gör., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, Bornova, İZMİR. .

Kültepe-Kaniş'ten bir mektup zarfı.